

**mazowiecka
aktywacja**

**PORADNIK
DOTYCZĄCY
DOSTĘPNOŚCI**

Czym jest dostępność?

Dostępność nie ma jednej, określonej definicji. W większości rozmów ludzie chętnie powołują się na Konwencję o Prawach Osób z Niepełnosprawnościami, którą opracowała Organizacja Narodów Zjednoczonych. Tam dostępność jest określana jako cecha projektu, produktu lub przestrzeni, która pozwala by różni ludzi – o różnych możliwościach, w tym z niepełnosprawnościami – mogli na równi z innymi z nich korzystać. Mogą, ponieważ nie natrafiają na przeszkody i bariery.

Dostępność często bywa definiowana jako „warunek uczestnictwa”. I ta definicja jest blisko tego, co powyżej. Coś musi być dla mnie dostępne, żebym mógł wziąć w tym udział.

O dostępności często mówi się jako o jednym z praw człowieka. W tym kontekście dostępność to możliwość pełnego uczestnictwa w życiu społecznym i realizowania się w lokalnej społeczności. To także świadomość tego, że tak zwana „norma” nie istnieje.

Dostępność to nowe wyzwanie dla osób i podmiotów organizujących wydarzenia.. Ona się kryje absolutnie wszędzie. W informacji o tym, co chcemy robić, w poście na Facebooku, na plakacie i ulotce – czy są one czytelne i zrozumiałe. Przy drzwiach do sali warsztatowej – czy nie stawia przeszkód już na wejściu. W tym, czy każdy i każda czuje się dobrze podczas spotkania w bibliotece – czy gospodarze i goście mówią w sposób zrozumiały dla słuchaczy. W tym, czy wszyscy wiedzą jak dołączyć do warsztatów na Zoomie. W myciu podłóg w instytucji – czy nikt na tej mokrej podłodze się nie poślizgnie. I w zawieranych umowach (bardzo dosłownie i odrobinę w przenośni). Dostępność to nowa jakość w naszych działaniach.

Dlaczego musimy realizować zapisy dotyczące dostępności?

W pierwszej kolejności zapewne dlatego, że wierzymy w prawa człowieka. Przecież nikt z nas nie nosi w sobie tyle buty, ignorancji czy po prostu zła, żeby osobie [tu, czytelniczko/czytelniku, wstaw dowolną kondycję lub niepełnosprawność] powiedzieć: „Przepraszam, ale nie chcę, żebyś tu był lub była”, „Nie potrzebuję, żebyś brał lub brała w tym udział” lub „Nie, to nie dla Pani lub Pana”.

Poza tym, kiedy pracujemy w oparciu o publiczne pieniądze (a z nich pochodzą granty w Mazowieckiej Aktywacji), do wdrażania dostępności obliguje nas polskie prawo, przede wszystkim wprowadzona w 2019 roku ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Dlatego planując działania pamiętajcie o dostępności.

Ustawę znaleźć można tutaj:

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190001696>

Warto zwrócić uwagę na artykuły: art. 6. (tzw. minimalne wymogi dostępności) oraz art. 4. (który nakazuje podmiotom publicznym włączanie kwestii związanych z dostępnością do dokumentów związanych ze zleceniem/powierzeniem zadań organizacjom pozarządowym czy podmiotom prywatnym).

Kim są osoby ze szczególnymi potrzebami i czym są te szczególne potrzeby?

W art. 2 ustawy osoby ze szczególnymi potrzebami zdefiniowane są jako osoby, które „ze względu na swoje cechy zewnętrzne lub wewnętrzne, albo ze względu na okoliczności, w których się znajduje”, muszą „podjąć dodatkowe działania lub zastosować dodatkowe środki w celu przewyciężenia bariery, aby uczestniczyć w różnych sferach życia na zasadzie równości z innymi osobami”. Czyli po prostu takie, które napotykają bariery i przeszkody.

W tym kontekście będą to nie tylko osoby z niepełnosprawnościami, ale również: osoby w wieku senioralnym, uchodźczynie i uchodźcy, a także osoby dla których język polski nie jest ich pierwszym językiem. Dzieci i młodzież, osoby po chemio- i farmakoterapii itp., ale również osoby czasowo pozbawione technologii asystujących oraz takie, które nie mają możliwości dojechać, bo nie mają własnego transportu, a transport publiczny nie działa lub jest niewystarczający. Tu tkwi piękno dostępności – korzystają z niej bardzo różni ludzie.

Niemniej warto zauważyć, że "szczególne potrzeby" nie istnieją. Wszyscy mamy te same potrzeby. Co najwyżej różni nas sposób ich realizacji lub narzędzia niezbędne do tego, żeby na jakąś potrzebę odpowiedzieć. Zwłaszcza w pracy z lokalnymi społecznościami chodzi przecież o to, żebyśmy byli razem, czegoś się wzajemnie od siebie uczyli, odpoczęli lub zadbali o przeszłość, teraźniejszość i przyszłość.

Dostępności c.d.

Niektóre osoby będą do tego potrzebować prostych komunikatów¹ (by je zrozumieć), inne tekstów alternatywnych² lub pętli indukcyjnej³ (ułatwiającej słyszenie), inne plakatów przygotowanych w zrozumiałym dla nich języku (by móc je odczytać), a inne zaś zorganizowania wydarzeń na parterze (bo na piętro nie będą mogły się dostać) lub bliżej domu (by móc do nich dojechać), i tak dalej, i tak dalej

O prostym języku poczytasz tutaj:

<https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/promocja/prosto-o-funduszach-europejskich/> [dostęp: 26.05.2022].

Jeśli termin "tekst alternatywny" Cię zaciekał, odwiedź tę stronę: <https://kulturawrazliwa.pl/wiedza/jak-stworzyc-tekst-alternatywny-krotki-poradnik/> [dostęp: 26.05.2022].

Baza wiedzy o pętli indukcyjnej jest tutaj:

<https://www.tumozesz.pl/pl/co-to-jest-petla-indukcyjna> [dostęp: 26.05.2022].

Na czym polega dostępność architektoniczna?

Dostępność architektoniczna – w ogromnym skrócie – polega na swobodzie, samodzielności i komforcie dotarcia do jakiegoś miejsca, i poruszania się po nim (czy to w ramach jednej kondygnacji/ piętra, ale też pomiędzy piętrami). Bardzo ważnym elementem – zapisanym w ustawie – jest też zapewnienie możliwości ewakuacji i ratowania życia w razie niebezpieczeństwa – tak, aby wszyscy mogli dane miejsce łatwo opuścić.

Ten „dział” dostępności jest bardzo rozbudowany i rozrzucony po różnych aktach prawnych (głównie w prawie budowlanym i rozporządzeniach ministrów infrastruktury). Najłatwiej jest szukać wsparcia w gminnych standardach dostępności. Takie dokumenty opracowują samorzady różnych miast, np. Wrocławia lub Warszawy.

Warto pamiętać, że narzędziem budującym dostęp architektoniczny jest rozwiązanie relatywnie nisko kosztowe (a bardzo ważne): opis dostępności architektonicznej. Taki opis powinien mieć każdy podmiot publiczny, chociażby w wersji skróconej, w ramach dokumentu „deklaracja dostępności” (proszę nie dać się zwieść, deklaracja dostępności dotyczy głównie strony internetowej lub aplikacji mobilnej podmiotu publicznego, ale jej ostatnia część to opis dostępności architektonicznej podmiotu publicznego odpowiedzialnego za stronę/aplikację)

Jak opisać dostępność architektoniczną?

Warto takich dokumentów szukać i przeglądać w dwóch celach:

- 1) podpatrywania, jak taki opis powinien wyglądać, by przygotować go na potrzeby Waszych działań,
- 2) szukania lokalnie partnerów dostępnych architektonicznie w gminie czy powiecie, by korzystając z ich zasobów zorganizować dostępne wydarzenia.

Warto również samodzielnie tworzyć takie dokumenty jak opis dostępności architektonicznej. Przygotowując je, opisując rzeczywistą trasę dotarcia na jakieś wydarzenie (ta trasa zaczyna się raczej na przystanku komunikacji zbiorowej lub parkingu, nie przy drzwiach wejściowych). Opisy zawsze opieramy na faktach i konkretach, omawiając i to, co jest dostępne, i bariery, przeszkody, np. „Wejście do sali kinowej ma próg o wysokości 4 cm”. Te 4 cm to dla niektórych będzie zbędna informacja (tj. próg nie wpływa na ich dostęp do pomieszczenia), a dla innych wartościowa adnotacja – będą wiedzieli, że potrzebują wsparcia lub będą (lepiej) przygotowani do samodzielnego przejścia przez tę barierę.

Zajrzyj też tutaj: <https://www.gov.pl/web/dostepnosc-cyfrowa/deklaracja-dostepnosci-przyklad>.

Jak w małych i lokalnych projektach zapewniać dostępność komunikacyjno-informacyjną?

Wiele jest dróg, które prowadzą do dostępności informacyjno-komunikacyjnej. Ten „rodzaj” dostępności z jednej strony dotyczy np. narzędzi i usług wspierających słyszenie (jak pętla indukcyjna), a z drugiej – po prostu gotowości na różne sposoby komunikacji z innymi.

W obu przypadkach dobrze będzie budować lokalne partnerstwa z osobami i instytucjami świetnie znającymi się na dostępności – z osobami z niepełnosprawnościami i ich środowiskiem wsparcia. To tam są eksperci od języka migowego lub komunikacji wspierającej i alternatywnej.

W przypadku pętli indukcyjnej – jeśli jej nie mamy – najlepiej będzie szukać podmiotu publicznego, który taki sprzęt posiada gdzieś zamontowany lub może taki sprzęt wypożyczyć.

Warto też pamiętać, że chodzi o spotkanie człowieka z człowiekiem, wzajemną życzliwość i świadomość (po stronie osób bez niepełnosprawności), że nie wszyscy słyszą czy mówią (lub nie robią tego tak biegle, jak reszta). I że czasem wystarczy kartka i długopis albo smartfon z włączoną opcją tekst-do-mowy (np. w aplikacji do pisania SMS-ów), żeby się porozumieć. Ale kluczowy jest też uśmiech i otwartość.

Czym jest dostępność cyfrowa w małych projektach społecznych?

Dostępność cyfrowa przy działaniach na małym budżecie to świadomość kilku spraw:

1. zdjęcia z tekstem alternatywnym (którego napisanie zajmuje kilka-kilkanaście minut) są lepiej pozycjonowane w serwisach społecznościowych i lepiej wyświetlane w wyszukiwarkach internetowych,
2. film z napisami (które dziś można robić nieodpłatnie, chociażby w menadżerze treści portalu YouTube) obejrzy i słabosłyszący sąsiad, i mieszkanka gminy, która jedzie zatłoczonym autobusem i nie chce innym przeszkadzać,
3. budowanie pliku dostępnego cyfrowo (chociażby pliku tekstowego) to czasem tylko kilkanaście-kilkadziesiąt kliknięć. A dzięki temu ktoś, kto korzysta z programu odczytu ekranu lub innej technologii asystującej będzie mógł/mogła samodzielnie przeczytać plan wydarzenia².
4. dostępne strony internetowe dziś nie muszą kosztować wiele i niektóre popularne serwisy (np. Wordpress) mają nieodpłatne, dostępne szablony witryn.

Dostępności cyfrowej boimy się najbardziej. Ale punkty 1-3 mają uwypuklić fakt, że część rozwiązań (zwłaszcza tych tzw. redakcyjnych, dotyczących treści, nie kodu strony) jest dość łatwo osiągalnych – tzn. wymaga wiedzy dostępnej nieodpłatnie i odrobinę wydłużonego czasu powstawania, np. relacji z warsztatu.

O tekstach alternatywnych więcej dowiedzie się tutaj:

<https://kulturawrazliwa.pl/wiedza/jak-dodawac-napisy-do-filmow-w-internecie/> [dostęp: 26.05.2022].

O plikach dostępnych cyfrowo więcej przeczytacie tutaj:

<https://www.gov.pl/web/dostepnosc-cyfrowa/jak-tworzyc-dostepne-dokumenty-tekstowe-w-edytorze-ms-word> [dostęp: 26.05.2022].

Jak zapewniać dostępność przy minimum środków finansowanych i sprzętowych?

Odpowiedź na to pytanie znajduje się chyba po trosze we wszystkich powyższych akapitach. Należy szukać dostępności w najbliższym otoczeniu (architektura i przestrzeń), wydłużyć nieco czas trwania projektów (dostępność cyfrowa) i trwać w gotowości do tego, że ludzie mogą potrzebować wsparcia (należy ich o to pytać: czy i jakiego potrzebują). Dobrze jest też pytać lokalne podmioty publiczne o dostępność, doświadczenie w jej wdrażaniu.

W ramach działań przy minimum środków warto skupić swoją uwagę na dobrym opisanu wydarzenia, tzn. warto mówić/pisać o tym jak wygląda:

1. Miejsce, gdzie ono się odbędzie (dostępność architektoniczna i informacyjno-komunikacyjna).
2. Skrótowo: plan wydarzenia (tzn. „co będziemy robić” – żeby każdy i każda mogli podjąć decyzję: czy to interesujące i czy to jest w zasięgu czyichś możliwości lub czy potrzebne jest dodatkowe wsparcie, asysta).
3. Panująca podczas niego jakość sensoryczna: czy rzutnik buczy, czy światło nie przeszkadza w obiorze, czy nie ma echa itp.
4. W trakcie budowania takiego opisu prawdopodobnie okaże się, że część barier jest do szybkiego poprawiania lub ominięcia.

Jak zapewniać dostępność przy minimum środków finansowanych i sprzętowych?

5. Dobrze jest też pamiętać, że relatywnie „prostym do dostania” i nie tak znowu kosztownym narzędziem dostępu jest... człowiek. Drugi człowiek: asystent, osoba wspierająca. Warto szkolić siebie i lokalne społeczności z tego, jak można wspierać osoby z niepełnosprawnościami. Umiejętności związane z inicjowaniem pierwszego kontaktu, rzeczowym opowiadaniu o dostępności lub barierach czy wspieranie przemieszczania się to coś, co po prostu warto znać. Nie tylko w kontekście życia zawodowego.

6. I przede wszystkim – należy być w realnym kontakcie z osobami, które dostępności potrzebują. Nie ma dostępności bez udziału osób z niepełnosprawnościami, jako testerzy, konsultanci i osoby eksperckie. Nikt nie zna się lepiej na dostępności od tych, którzy ją praktykują. Nikt nie wie o niej więcej niż osoby z niepełnosprawnościami.

Życzymy powodzenia i realizacji interesujących, a co najważniejsze – dostępnych inicjatyw.

OPRACOWAŁ: RAFAŁ LIS

Federacja
Mazowia

FUNDACJA
ROZWÓJ AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNOŚĆ

www.mazowieckaaktywacja.org.pl

www.facebook.com/mazowieckaaktywacja